

DOI: 10.7251/GFP25150441

UDC: 343.14:343.2/.7(497.6RS)

Originalni naučni rad

Datum prijema rada:
13. maj 2025.

Datum prihvatanja rada:
17. jun 2025.

Dihotomija starosne dobi djeteta u krivičnom zakonodavstvu Republike Srpske

Apstrakt: Krivično zakonodavstvo Republike Srpske koristi pojam djeteta koji obuhvata širi dobní raspon sa različitim zakonskom klasifikacijom, pravima i obavezama. Predmet interesovanja ovog rada jest međusobno suprotstavljen položaj djece prema kojima je zbog starosne dobi isključena primjena krivičnih sankcija i drugih mjera propisanih krivičnim zakonodavstvom i djece prema kojima je krivično djelo počinjeno. S obzirom na sva dosadašnja dostignuća u posebnom položaju ove kategorije djece prisutne su težnje snižavanja starosne dobi djeteta u primjeni krivičnog zakonodavstva. S druge strane imamo suprotne težnje, ostvarene izmjenama krivičnog zakonodavstva, gdje je položaj djeteta kao oštećenog (žrtve) krivičnog djela definisan povišenom dobnom granicom u odnosu na ranija zakonska rješenja. Prisutna zakonska dihotomija zahtijeva ozbiljno naučno promišljanje o potrebi njenog prevazilaženja postavljanjem zajedničke dobní granice neuračunljivosti djeteta kao učinioaca krivičnog djela i njegove žrtve (oštećenog) kod pojedinih krivičnih djela. U tom smislu posebno ukazujemo na određivanje dobní granice oštećenog kod krivičnih djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta. Razdvajanje jedne kategorije djece, sa okvirno identičnim anatomskim i psihološkim odlikama, po tim osnovama teško se može opravdati naučnim i stručnim argumentima. Radi boljeg razumijevanja i potrebe da se ova osjetljiva materija uredi skladno, ukratko se osvrćemo na normativne osnove i perspektive položaja djeteta kao učinioaca i žrtve krivičnog djela u domaćem i uporednom krivičnom pravu, kao i međunarodnim dokumenatima.

Ključne riječi: dihotomija, dijete, učinilac, oštećeni, žrtva.

Prof dr Veljko Ikanović

*Sudija Vrhovnog suda
Republike Srpske i redovni
profesor Fakulteta pravnih
nauka, Panevropskog
univerziteta Apeiron Banja
Luka, veljko.ikanovic@
pravosudje.ba*

1. UVOD

Slijedeći istorijski, ekonomski, kulturni razvoj društva i humanizaciju krivičnog prava, udovoljavajući iskazanoj posebnoj brizi za djecu, savremeno krivično pravo je stvorilo niz instituta sa posebnim zakonodavnim i institucionalnim okvirom za kategoriju djece. To se odnosi kako na djecu počinioce krivičnih djela, tako i na djecu koja su oštećena krivičnim djelom (žrtve). Posebnim maloljetničkim zakonodavstvom, zasnovanim na međunarodnim pravnim normama sadržanim u konvencijama i drugim prihvaćenim aktima, djeca u sukobu sa

zakonom su izdvojena iz krivičnog zakonodavstva punoljetnih. Kao tradicionalno korišćen termin u našem pravu maloljetničko krivično pravo, jeste skup zakonskih propisa kojima se uređuje krivičnopravni položaj mladog lica kao učinioca krivičnog djela i djeteta kao oštećenog (žrtve) krivičnog djela. Odredbe zakonodavstva se odnose na pojam djeteta, maloljetnika, kategorije, postupak za maloljetnike, vrste sankcija, način izricanja i izvršenje sankcija, pa u tom smislu, maloljetničko krivično pravo predstavlja modifikaciju krivičnog prava u širem smislu (Novoselec, 2016, 3).

Položaj djeteta u krivičnom pravu i shodno tome mogućnost primjene pojedinih odredbi krivičnog zakonodavstva uslovljeni su zakonom postavljenim starosnim granicama. Danas je položaj mladih lica kao učinilaca krivičnog djela maksimalno odvojen od položaja odraslih učinilaca, što je rezultat razvoja društva i prihvatanja prije svega evropskih standarda. Shodno tome danas se često koristi i sintagma „dijete u sukobu sa zakonom“ koja se odnosi na svako lice mlađe od 18 godina koje dolazi u kontakt sa krivičnopravnim sistemom zbog toga što je osumnjičeno, optuženo ili osuđeno za krivično djelo.¹ Poseban zakonodavni okvir (ne)odgovornosti maloljetnika i postupanja prema djeci koja se nalaze u sukobu sa zakonom zahtijeva i da se izgradi pravosuđe prilagođeno djeci. To je poseban koncept koji ukazuje kako pravosudni sistemi trebaju jemčiti „...poštovanje i efikasno provođenje svih dječjih prava na najvišem mogućem nivou“, biti pristupačni, dobno prilagođeni, brzi, usredotočeni na potrebe i prava djeteta, njegovo učestvovanje, razumijevanje, poštovanje privatnog i porodičnog života, integriteta i dostojanstva“ (Smjernice Komiteta ministara Savjeta Evrope o pravosuđu prilagođenom djeci, Komitet ministara Savjeta Evrope, 17. novembra 2010.; II. Definicije, 16).² Međutim, pojedina krivična djela koja se vrše prema djeci kao oštećenim (žrtve) ostala su u okviru materijalnog krivičnog zakonodavstva punoljetnih. Ovakav pristup je doveo do razilaženja u određivanju starosne dobi djeteta kada se ona izvodi iz njegove duševne razvijenosti sposobne da shvati značaj svojih radnji koje preduzima kao učinilac krivičnog djela i koje preduzima u kontekstu dobrovoljnog učešća u tuđoj radnji izvršenja krivičnog djela.

Za djecu određenog uzrasta, kao učinioce krivičnih djela, savremeno krivično zakonodavstvo prihvata neoborivu zakonsku pretpostavku da su nesposobna za krivičnu odgovornost (presumpcija neuračunljivosti). Tu ništa ne bi bilo sporno da se ne javlja problem što se pod pojmom djeteta podrazumijevaju sva lica koja nisu navršila osamnaest godina života. Očigledno ovaj uzrast nije odgovarajući da se u tom smislu prihvati krivična neodgovornost, pa je potrebno odrediti posebnu starosnu dob prema kojoj se to procjenjuje. Ovo se pitanje dodatno usložnjava kada treba odrediti koja je to najniža strosna dob za krivičnu odgovornost i na osnovu kojih se kriterijuma ona objektivno postavlja. Krivična zakonodavstva ovu granicu različito određuju, a najčešće je to dob od 14 godina koja je prihvaćena i u našem krivičnom zakonodavstvu. Ono što se javlja kao dodatni problem jeste činjenica da je isključenje krivičnopravne odgovornosti apsolutno, da ne zavisi od stepena razvoja djeteta, tako da će uračunljivost i samim tim krivična odgovornost, biti isključena i kad je dijete vrlo razvijeno i može shvatiti značenje svoga postupanja i vladati svojom voljom.³

¹ Član 12 tačka g) Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku.

² Herceg Pakšić, B. (2024). Kaznenopravni položaj djeteta u sukobu sa zakonom u Republici Hrvatskoj: Temeljni obrisi. Dijete i obitelj u suvremenom društvu, 1 (1), 9-26. <https://doi.org/10.25234/dosd/31499>.

³ Ikanović, V. (2025, April 24-25). Krivičnopravni položaj djeteta u sukobu sa zakonom u Repu-

Sve je to osnova za razmatranje opravdanosti veoma izraženih težnji i uticaja pu-nitivnog populizma da se i u našem zakonodavstvu snizi granica za primjenu krivičnog zakonodavstva prema djeci ispod četrnaest godina. Pristalice te ideje u pravničkim kru-govima (namjerno ne koristimo izraz naučnim), a posebno u onim iz kruga opšte javnosti bliske zakonodavcu, za takve težnje ne daju naučno zasnovane argumente. Za takav pri-stup neophodna su ozbiljna naučna istraživanja zasnovana na sociološkim, kulturološkim, ekonomskim, statističkim i istorijskopравnim analizama. Ona bi, sa uporednopravnom analizom, mogla da odgovore na potrebu revidiranja postojeće granice neodgovornosti od četrnaest godina. To ne znači da bi ona nužno vodila snižavanju, već moguće njenom povišenju, sa potrebom primjene drugih mehanizama prema djeci u sukobu sa zakonom. Lako je zamahnuti mačem represije državnog aparata prema djetetu, ali teško je preuzeti odgovornost za uzroke koji su do toga doveli i posljedice koje treba otkloniti.⁴ Uostalom krivično zakonodavstvo i krivične sankcije se prema djeci primjenjuju prije svega zbog nji-hove zaštite i u njihovom interesu, a tek onda i zbog zaštite društva od maloljetničke delin-kvencije. Zato podvrgavanje krivičnopravnoj represiji treba izbjeći uvijek kada se drugim mjerama može ostvariti ovaj cilj.

Kao počinioci krivičnih djela pojavljuju se i djeca (maloljetnici) prema kojim nije is-ključena krivična odgovornost. Za maloljetne počinioce vrijedi načelo krivične odgovor-nosti, oni su potpuno sposobni za krivičnu odgovornost, ali je njihov tretman u pogledu primjene krivičnih sankcija različit od tretmana punoljetnih učinilaca krivičnih djela. Ove maloljetnike naše maloljetničko krivično zakonodavstvo posebno kategoriše određujući granice maloljetstva od 14 pa do 18 godina, a u okviru tog razdoblja postoji dihotomija uređenja, s obzirom na starosnu dob u vrijeme izvršenja krivičnog djela. Dihotomija se ogleda u tome što se razlikuje kategorija mlađih maloljetnika i to su oni od 14 do 16 godina, a stariji maloljetnici od 16 do 18 godina.

Što se tiče položaja djeteta kao oštećenog (žrtve) krivičnog djela ova kategorija ima posebno mjesto i tretman u našem krivičnom zakonodavstvu, ali sa takvim elementima koji se sudaraju sa određivanjem pojma djeteta kao učinioca krivičnog djela prema kome je isključena primjena krivičnog prava. Starosna dob ove kategorije djece različito se odre-đuje za pojedina krivična djela, a posebno je interesantna za određena krivična djela iz grupe krivičnih djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta. Tako se susrećemo sa granicom od 14, 15 pa do 18 godina, zavisno od vrste krivičnih djela prema zrelosti ošte-ćenog. Ova dihotomija u određivanju elementarnih činilaca uračunljivosti i zrelosti djeteta u domaće zakonodavstvo je očigledno ušla pod uticajem određenih neoliberalnih, globa-lističkih i populističkih krugova. O tome se naučna misao do sada nije izjašnjavala, već je slijedila princip svršene stvari zasnovane na površnom tumačenju i prihvatanju određenih konvencija i pritiska tzv. nevladinih organizacija. Prečutno je prihvatana dvojnost uticaja istovrsnih postavki u krajnjem rezultatu određivanja krivične odgovornosti i položaja žr-tve, odnosno onog što po našem krivičnom pravu zovemo oštećeni.⁵ Takav pristup imamo kod krivičnih djela protiv polnog integriteta gdje se na strani oštećenog a priori polazi od postavke o nesposobnosti shvatanja djela i upravljanja postupcima i iz toga izvodi za-ključak o aktu prinude Objektivistički pristup). Ovo se ustalilo i u sudskoj praksi kojoj su

blici Srpskoj. Zbornik radova sa 16. međunarodne naučno-stručne konferencije „Djeca i malol-jetnici u kaznenom pravu“, p.p. 32-48.

⁴ *Ibid.*

⁵ *Ibid.*

time vezane ruke pa tako se činjenice psihičke i fizičke sposobnosti i objektivno iskazana dobrovoljnost u tom smislu uopšte ne cijene.

Sve to zahtijeva suptilan pristup cjelokupnog društva, a posebno pravne nauke i zakonodavca da, uvažavajući poseban status djeteta koji proizilazi iz njegove osjetljivosti, nezrelosti i zavisnosti o odraslima, uredi odgovarajući normativni okvir za postupanje sa djecom. S obzirom na represivnu prirodu pravosuđa posebno je osjetljivo pitanje kada dijete treba izvesti pred krivični sud, a kada do toga dođe, tada dijete mora imati posebne mehanizme zaštite, zajemčena prava, specifično uređen postupak i, u slučaju potrebe, prilagođene sankcije.⁶

Ova problematika se ne može potpuno shvatiti bez osvrta na međunarodno pravo i pravo bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Zato ćemo ukratko, sa kritičkim osvrtom, izložiti relevantne odredbe ovih propisa.

2. KONVENCIJA O PRAVU DJETETA I DRUGI MEĐUNARODNI PROPISI

Od međunarodnih dokumenata vezanih za ovu materiju najznačajnija je Konvencija o pravu djeteta⁷ (u daljem tekstu Konvencija) koja je usvojena od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, 20. novembra 1989. godine. Konvencija je dio pravnog sistema Bosne i Hercegovine jer je sadržana u Aneksu I Dejtonskog mirovnog sporazuma i, kao ostale konvencije koje je BiH ratifikovala, ima prioritet u primjeni u odnosu na domaće zakonodavstvo, s obzirom da ima snagu ustavne norme. Sama konvencija sadrži mali broj odredaba koje se odnose na krivičnopravni položaj djeteta ali je značajna jer određuje pojam djeteta i ovlaštenja država da ovu kategoriju odrede i drugačije. Prema Konvenciji dijete je ljudsko biće mlađe od 18 godina, osim ako se po zakonu koji se odnosi na dijete punoljetstvo ne stiče ranije (čl. 1). Što se tiče krivične odgovornosti značajno je da se od država članica zahtijeva da priznaju pravo svakog djeteta za koje se tvrdi ili koje je optuženo ili za koje je priznato da je prekršilo krivični zakon da se s njim postupa na način kojim se podstiče njegovo osjećanje dostojanstva i vrijednosti, što jača njegovo poštovanje prava čovjeka i osnovne slobode drugih i pri čemu se uzimaju u obzir uzrast djeteta i želja da se poboljša njegova reintegracija i da ono preuzme konstruktivnu ulogu u društvu (čl. 40 st. 1). Posebno se sugeriše nastojanje država potpisnica u podsticanju posebnog zakonodavstva, institucija i ustanova, primjenljivih na djecu u sukobu sa zakonom. U tom smislu posebno se insistira na utvrđivanje najniže starosti ispod koje djeca ne mogu biti smatrana sposobnim za kršenje krivičnog zakona (čl. 40. st. 3 tač. a). Ove odredbe Konvencije su putokaz domaćem zakonodavcu u kojim okvirima i na koji način treba da određuje starosnu dob djeteta koje može da bude podvrgnuto krivičnom zakonodavstvu i ispod koje dobi je to isključeno.

U okviru Ujedinjenih nacija (UN) donesena su i Standardna minimalna pravila za provođenje sudskih postupaka prema maloljetnicima (Pekinska pravila)⁸, Pravila UN-a o zaštiti maloljetnika lišenih slobode (Havanska pravila)⁹, Standardna minimalna pravila UN-a za mjere alternativne institucionalnom tretmanu (nezavodske/neinstitucionalne mjere) (Tokijska pravila).¹⁰

⁶ *Herceg Pakšić, op.cit.*

⁷ „Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori”, br. 15/90.

⁸ Rezolucija Generalne skupštine UN, broj 40/33, od 29. novembra 1985.

⁹ Rezolucija Generalne skupštine UN, broj 45/113, od 14. decembra 1990.

¹⁰ Rezolucija Generalne skupštine UN, broj 45/110, od 14. novembra 1990.

Od ostalih međunarodnopravnih dokumenata svakako je važno ukazati na Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda Savjeta Evrope koja ne sadrži definiciju djeteta, ali je iz čl. 1. vidljivo da se prava jemče „svima“ unutar nadležnosti, a to znači bez obzira na dob (čl. 14. zabranjuje diskriminaciju).

Jedan od najvažnijih akata u okviru Savjeta Evrope svakako je tzv. Lanzarote konvencija, odnosno Konvencija o zaštiti djece od seksualnog zlostavljanja i iskorišćavanja (Odbor ministara Savjeta Evrope, CETS br. 201, 12. jula 2007.). Opisuje se kao prvi regionalni sporazum specijalno usmjeren na zaštitu djece od ove vrste nasilja, a treba napomenuti kako je ova Konvencija bila i direktni uzor za pojedina krivična djela za zaštitu djece u našem Krivičnom zakoniku.

Posebno je važna Direktiva 2012/29/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 25. oktobra 2012. o ustanovljavanju minimalnih standarda za prava, podršku i zaštitu žrtava krivičnih djela i o zamjeni Okvirne odluke Savjeta 2001/220/PUP10. Direktiva djetetom smatra svako lice mlađe od 18 godina, a za djecu žrtve pretpostavlja se kako imaju posebne potrebe zaštite i podliježu posebnoj procjeni. Ako postoje razlozi, pretpostavlja se da je žrtva djeteta ako postoje sumnje oko dobi.

3. UPOREDNO PRAVO

S obzirom da su prema Konvenciji države slobodne u određivanju minimalne dobi za krivičnu odgovornost, to se dobna granica krivične odgovornosti razlikuje u pojedinim državama. Tako su Francuska, Grčka i Poljska starosnu dob krivične neodgovornosti odredile na 13 godina, Velika Britanija (Engleska i Vels) na 10 godina, Austrija, Italija i Njemačka, i većina država Istočne Evrope na 14 godina, Skandinavske zemlje, Turska i Češka na 15 godina, Rusija na 16 godina, Srbija i Makedonija 14, Škotska 8 godina, Malta 9 godina itd.

U Austriji se začetnikom današnjeg maloljetničkog krivičnog prava smatra Zakon za mlade počiniocce krivičnih djela iz 1988. godine. Promovisao je dekriminalizaciju i rehabilitaciju maloljetnika i postavio jasne dobne granice krivične odgovornosti od 14 do 19 godine života.¹¹ Prema maloljetnicima starijim od 14 godina postupalo se kao prema punoljetnim počiniocima, a počiniocima do 20 godine života nije mogla biti izrečena smrtna kazna i kazna dugotrajnog zatvora.¹² U novije vrijeme Austrija je promijenila politiku postupanja prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela i sada primjenjuje pristup s više izraženim kaznenim karakterom. Krivična odgovornost maloljetnika 2001. godine spuštena je s 19 na 18 godina i uveden je pojam tzv. mlađi punoljetnici (18-21 godina) koji je poznat u našem i njemačkom maloljetničkom krivičnom pravu.

Francuski Krivični zakonik iz 1791. i Napoleonov Krivični zakonik iz 1810. godine smatrali su da nema potrebe da se određuje donja granica odgovornosti za krivična djela, što je značilo mogućnost za kažnjavanje i najmlađih počinilaca, uz uslov da se dokaže uračunljivost pri postupanju (*discernimento*). Napoleonov Krivični zakon iz 1810. godine propisao je punoljetnost s navršениh 16 godina, što je Krivičnim zakonom iz 1910. godine

¹¹ Edelbacher, M. (2003). Crime Prevention: A Community Policing Approach, u Lab, S.P.; Das, D.K. (ur.), International Perspectives on Community Policing and Crime Prevention, Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, str. 14-27.

¹² Dragičević Prtenjača, M., Bezić, R., Perspektiva uvođenja doktrine doli incapax u hrvatsko maloljetničko kazneno pravo, Macedonian Journal for Criminal Law and Criminology, 25 (2018), 1, str. 6.

povišeno na 18 godina, dok je Krivični zakon iz 1912. godine propisao donju granicu odgovornosti za krivična djela na 13 godina života u trenutku izvršenja krivičnog djela.¹³

Propisom iz 1945. godine izbačen je iz primjene *discernimento* (utvrđivanje sposobnosti shvatanja djela) i djeci mlađoj od 13 godina, kao sankcija za izvršenje krivičnog djela, mogle su biti izrečene samo vaspitne mjere.¹⁴ Krivični zakon iz 2002. godine propisao je vaspitnu mjeru kao sankciju za djecu stariju od 10 godina, a uračunljivost maloljetnika je povezana sa sposobnošću rasuđivanja (fra. *capables de discernement*), i time je u francusko krivično (maloljetničko) pravo ponovno uveden *discernimento*.¹⁵

U Njemačkoj je poslije Prvog svjetskog rata donošenjem dva posebna zakona razdvojena nadležnost za postupanje prema maloljetnicima. Zakon o socijalnoj zaštiti za maloljetnike iz 1922. godine primjenjuje se za zaštitu mladih, a drugi iz 1923. godine primjenjuje se za mlade počinioc krivičnih djela. Zakonom se dob krivične odgovornosti povisila sa 12 na 14 godina.

Krivični zakon Ruske Federacije propisuje starost u kojoj počinje krivična odgovornost na način da postavlja opšte pravilo od koga postoje dva izuzetka. Prema zakonu krivično je odgovorno lice koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo šesnaest godina života. Od ovog pravila su propisani izuzeci kada i lica koja su u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršila četrnaest godina života podliježu krivičnoj odgovornosti za taksativno nabrojana krivična djela. Međutim posebnim stavom propisano je ako je maloljetno lice navršilo godine iz prvog ili drugog stava ovog člana, ali zbog zaostajanja u duševnom razvoju koje nije povezano sa duševnim poremećajem, u vrijeme izvršenja društveno opasne radnje nije moglo u potpunosti da razumije stvarnu prirodu i društvenu opasnost svojih radnji (nečinjenja) niti da ih kontroliše, ne podliježe krivičnoj odgovornosti.¹⁶

4. KRIVIČNO ZAKONODAVSTVO SOCIJALISTIČKE FEDERATIVNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ) zbog svog usatavnog uređenja imala je podijeljenu zakonodavnu nadležnost između federacije i socijalističkih republika i autonomnih pokrajina. Savezna država je, između ostalog, propisivala osnov i granice krivičnopravne prinude pa tako i isključenje krivičnih sankcija prema djeci, a republikama i pokrajinama je prepušteno da propisuju posebna krivična djela i kazne uključujući i pojedine sankcije prema maloljetnicima.

Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije¹⁷ (KZ SFRJ) propisivao je osnov i granice krivičnopravne prinude, krivične sankcije i njihovu svrhu, uključujući i opšte odredbe o maloljetnicima koje su važile za sva krivična zakonodavstva u

¹³ Castaignede, J.; Pignoux, N. (2010). France, u Dünkel, F.; Grzywa, J.; Horsfield, P.; Pruin, I. (ur.), *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments*; Vol. 1 Mönchengladbach, Germany: Forum Verlag Godesberg. *Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie.*, 36 (2). 2010, стр. 483.

¹⁴ *Ibid.*, str. 483-484.

¹⁵ *Ibid.*, str. 484

¹⁶ „Уголовный кодекс Российской Федерации” от 13.06.1996 N 63-ФЗ (ред. от 28.02.2025); https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/fd969cc22a68d513db2c83a-94d6ad355a95dbec7/; (12.03.2025.).

¹⁷ Čl. 72 KZ SFRJ, „Službeni glasnik SFRJ” br. 44/76, ispravka Službeni glasnik SFRJ” br. 36/77, sa kasnijim izmjenama i dopunama.

zakonima federacije, republika i autonomnih pokrajina (čl. 7). U Glavi šestoj u poglavlju „Opšta pravila o vaspitnim mjerama i o kažnjavanju maloljetnika“ propisujući da se krivične sankcije ne mogu primjenjivati prema maloljetniku koji u vrijeme izvršenja krivičnog djela nije navršio četrnaest godina (dijete) zakon je odredio starosnu dob i nekažnjivost djeteta. Lica ispod starosne dobi od četrnaest godina u krivičnom pravu smatrana su djecom, što je zakon izričito propisao navodeći u zagradi pojam „dijete“ i njima se, ako izvrše krivično djelo bez obzira na njegovu prirodu i težinu, nije mogla izreći nijedna krivična sankcija predviđena tim zakonom. To je bilo u skladu sa vladajućom koncepcijom da se borba protiv delinkventnog ponašanja lica ove starosne dobi ne može voditi primjenom mjera krivičnog prava. Smatralo se da je stepen njihovog duševnog razvoja takav da, po pravilu, nisu svjesna stvarnog značaja svog djela niti su u stanju da procjenjuju dozvoljenost ili zabranjenost svojih postupaka. Primjena krivične sankcije prema djeci nema moralnog osnova niti bi bila svrsishodna jer ona nisu u stanju da shvate pravi smisao izrečene sankcije.¹⁸ Ova kategorija djeteta određena starosnom dob u saveznom zakonu bila je obavezujuća za republička i pokrajinska zakonodavstva, pa tako i za Krivični zakon SR BiH (KZ SR BiH)¹⁹. Ona se jedinstveno primjenjivala i kada je dijete oštećeno krivičnim djelom npr. obljuba ili protivprirodni blud s maloljetnim licem, obljuba ili protivprirodni blud zloupotrebom položaja, zavođenje²⁰. Ukoliko je bilo potrebno propisati zaštitu lica koje je mlađe od osamnaest godina, a navršilo je četrnaest godina tada je u zakonu korišćen pojam maloljetno lice koje je navršilo četrnaest godina, npr. vanbračna zajednica s maloljetnim licem.²¹

5. DIJETE I MALOLJETNIK U KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE SRPSKE

U domaćem redovnom i maloljetničkom krivičnom zakonodavstvu za lica mlađa od osamnaest godina koriste se pojmovi dijete, maloljetnik, „lice koje u vrijeme izvršenja krivičnog djela nije navršilo osamnaest godina“ ali i „mlađe punoljetno lice“. Ovi pojmovi, osim pojma „mlađe punoljetno lice“ djelimično se sadržajno preklapaju pa ih je radi boljeg razumijevanja problematike koju izlažemo potrebno razgraničiti. S tim u vezi treba poći od odredaba Konvencije o pravu djeteta prema kojoj je granica sticanja punoljetnosti granica koja dijeli djecu od odraslih lica, a koja može biti i niža od 18 godina. Ovdje ćemo se osvrnuti na ranije krivično zakonodavstvo koje se primjenjivalo na prostoru Republike Srpske i koje je određivalo pojam djeteta kao lica koje zbog svog uzrasta ne potpada pod norme krivičnog zakonodavstva u smislu njegovog sankcionisanja.

Republika Srpska je nakon osnivanja izgrađivala samostalan pravni poredak tako što je Ustavnim zakonom za provođenje Ustava Srpske Republike Bosne i Hercegovine²² i kasnije Ustavnim zakonom za provođenje Ustava Republike Srpske²³ propisala da će se do donošenja zakona i drugih odgovarajućih propisa Republike Srpske (RS) primjenjivati zakoni i drugi propisi SFRJ i BiH, koji su u saglasnosti sa Ustavom RS i koji nisu u suprot-

¹⁸ Bačić, F., Bavcon, Lj., Đorđević, M., Kraus, B., Lazarević, Lj., Lutovac, M., &. (1978). Komentar krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Beograd, str. 295-296.

¹⁹ „Službeni list SRBiH“, broj 16/77.

²⁰ Vidi npr. čl. 91 st. 1 i 2, 92 st. 3, 95 KZ SRBiH.

²¹ Vidi čl. 99 st. 1 KZ SRBiH.

²² Službeni glasnik srpskog naroda u Bosni i Hercegovini br. 3/92.

²³ Službeni glasnik Republike Srpske br. 21/92 (čl.12).

nosti sa zakonima i drugim propisima koje je donijela Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, odnosno Narodna skupština. Time su preuzete i odgovarajuće odredbe KZ SFRJ i KZ SR BiH o maloljetnicima i njihovoj starosnoj dobi, uključujući i dob ispod koje se ne primjenjuje krivično zakonodavstvo o tim odredbama već je bilo govora u prethodnom dijelu teksta, pa se njima nećemo ponovo baviti.

Prva poslijeratna faza reforme krivičnog zakonodavstva Republike Srpske završena je usvajanjem novog Krivičnog zakonika Republike Srpske²⁴ 22. juna 2000. godine od strane Narodne skupštine Republike Srpske.²⁵ Slijedeći ranije zakonsko rješenje Zakonik, kao i preuzeti KZ SFRJ, u glavi šestoj koja se odnosi na vaspitne mjere i kazne za maloljetnike, propisuje da se krivične sankcije ne mogu primjenjivati prema maloljetniku koji u vrijeme izvršenja krivičnog djela nije navršio četrnaest godina (dijete)²⁶. Pojam djeteta se ograničava na lica starosne dobi ispod četrnaest godina, dok su sva ostala lica iznad toga do osamnaest godina maloljetnici (mlađi i stariji). Očigledno je da ova odredba nije usklađena sa konvencijskim pojmom djeteta. Smatramo da razlika nije bila suštinska već je samo terminološke prirode i bez uticaja na zaštitu i postupanje sa ovom kategorijom djece kada počine krivično djelo. Što se tiče pojma djeteta kao žrtve ili oštećenog krivičnim djelom zadržan je isti način određivanja starosne dobi kao i u ranijem zakonodavstvu.

Zbog reforme krivičnog zakonodavstva na prostoru cijele BiH Zakonik nije bio duga vijeka jer je već 2003. godine donesen novi Krivični zakon Republike Srpske.²⁷ Sva ranija rješenja u vezi maloljetnika i njihove starosne dobi, određivanja pojma maloljetnika i djeteta i dobi kada su žrtve ili oštećeni dijete, bila su sadržana u članu 64, glavi šestoj, pod nazivom „Vaspitne preporuke, mjere i kazne za maloljetnike“. Ovakva situacija ostala je do 2012. godine kada su Zakonom o izmjenama i dopuni Krivičnog zakona Republike Srpske²⁸ brisana glava šesta sa vaspitnim preporukama, mjerama i kaznama za maloljetnike. Ovim izmjenama brisana je i odredba o isključenju krivičnih sankcija prema djeci po kojoj je dijete onaj maloljetnik koji u vrijeme izvršenja krivičnog djela nije navršio 14 godina. Zakon je izmijenjen zbog donošenja Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku iz 2010. godine. Međutim tim zakonom je, kao što je već rečeno, određeno da je dijete svako lice koje nije navršilo 18 godina, a prema djetetu koje u vrijeme izvršenja krivičnog djela nije navršilo 14 godina (dijete) ne mogu izreći krivične sankcije ili primijeniti mjere predviđene tim zakonom. To znači da se sve druge sankcije i mjere koje su propisane Krivičnim zakonom Republike Srpske mogu primijeniti prema svim licima bez obzira na dob. Ovaj propust zakonodavca nije uočen i odredbe ovog zakona su u praksi primjenjivane u smislu isključenja odredaba KZ RS iako to nije bilo propisano.

Ovako stvorena situacija potrajala je sve do donošenja Krivičnog zakonika Republike Srpske iz 2017. godine.²⁹ Zakonik nije odredio pojam djeteta u smislu isključenja primjene krivičnih sankcija ali je u odredbama o važenju krivičnog zakonodavstva (Glava II, čl. 15 st. 1) propisao da se krivično zakonodavstvo ne primjenjuje prema licu koje u vrijeme

²⁴ „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 22/00.

²⁵ Babić, M. (2000). Komentar krivičnog zakonika Republike Srpske. Banja Luka, str. 23.

²⁶ Čl. 67 KZ RS

²⁷ „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 49/03.

²⁸ „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 1/12.

²⁹ „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 64/2017, 104/2018 - odluka US, 15/2021, 89/2021, 73/2023, „Službeni glasnik BiH“, br. 9/2024 - odluka US BiH, „Službeni glasnik Republike Srpske“ 105/2024 - odluka US, 19/2025 i „Službeni glasnik BiH“, br. 14/2025 - odluka US BiH.

kada je djelo izvršeno nije navršilo četrnaest godina. Ovdje je izostala odrednica „dijete“, iako u istom članu st. 2 zakon govori o primjeni odredaba zakonika prema „maloljetnicima“. Očigledno je da se u skladu sa Konvencijom pod pojmom djeteta smatraju sva lica do nenavršene 18 godine života, a dijete u smislu primjene krivičnog zakonodavstva lice do nenavršenih 14 godina života. Istina, zakonik u Glavi XI kojom se određuje značenje izraza u čl. 123 st. 7 određuje pojam djeteta kao žrtve kao lice koje nije navršilo osamnaest godina života.

Pojam „dijete“, kao dijete koje u vrijeme izvršenja krivičnog djela nije navršilo četrnaest godina određen je u članu 2 stav 2 Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku (ZOM)³⁰. Očigledno je da u zakonodavstvu postoji razlika u pojmovnom shvatanju ko se smatra djetetom. Ovo nije samo terminološka već i suštinska konfuzija jer je nesporno da djeca koja ostvare obilježja krivičnog djela prije nego što su navršila četrnaest godina nisu krivično odgovorna. To znači da je, prema navedenoj odredbi KZ RS, koja je i osnov za propisivanje u ZOM, usvojena doktrina potpune ili apsolutne krivične neodgovornosti djeteta mlađeg od četrnaest godina. Što se tiče lica strijih od četrnaest, a mlađih od osamnaest godina po našem maloljetničkom krivičnom pravu lica koja počine krivično djelo u dobi od četrnaest do osamnaest godina su maloljetnici i dijele se u dvije grupe: na mlađe maloljetnike od četrnaest do šesnaest i starije maloljetnike od šesnaest do osamnaest godina. Postoji i kategorija lica dobi od osamnaest do dvadeset jedne godine koji se nazivaju mlađim punoljetnicima.

Naše krivično pravo, pruža i posebnu zaštitu djeci žrtvama krivičnih djela, i tada se pod pojmom djeteta imaju smatrati lica do nenavršenih 18 godina³¹. Krivični zakonik ne određuje pojam žrtve pa se ovaj pojam izjednačava sa dosta širim pojmom oštećenog. U stvari ovdje se radi o objektu napada ili pasivnom subjektu kod pojedinih krivičnih djela propisanih u zakoniku. Kod pojedinih krivičnih djela Zakonik za određivanje starosne dobi koristi samo pojam dijete, što znači da se radi o svakom licu koje nije navršilo osamnaest godina, pa tako kod krivičnog djela: teško ubistvo (čl. 135 st. 1 tač. 7), ubistvo djeteta pri porođaju (čl. 127), genitalno sakaćenje žena (čl. 133), prinudna sterilizacija (čl. 134), otmičica (čl. 142), protivpravno lišenje slobode (čl. 143 st. 3), trgovina djecom (čl. 146), udruživanje radi vršenja krivičnih djela trgovine ljudima i djecom (čl. 147), navođenje djeteta na prisustvovanje polnim radnjama (čl. 174 st 1), iskorištavanje djece za pornografiju (čl. 175), iskorištavanje djece za pornografske predstave (čl. 176), zadovoljavanje polnih strasti pred djetetom (čl. 179), navođenje djeteta na prostituciju (čl. 180 st. 1), oduzimanje djeteta (čl. 185), promjena porodičnog stanja (čl. 186), zapuštanje i zlostavljanje djeteta (čl. 187), napuštanje djeteta (čl. 188); kod drugih krivičnih djela dob je određena kao lice mlađe od šesnaest godina: protivpravan prekid trudnoće (čl. 130 st. 3) vanbračna zajednica s djetetom (čl. 184); starije od petnaest godina: silovanje (čl. 165 st 2), polna zloupotreba djeteta starijeg od petnaest godina (čl. 173 st. 1 i 2); koje je navršilo petnaest godina: navođenje djeteta na prostituciju (čl. 180 st. 2); mlađe od petnaest godina: obljuba s djetetom mlađim od petnaest godina (čl. 172 st. 1), navođenje djeteta na prisustvovanje polnim radnjama (čl. 174 st. 2), upoznavanje djece s pornografijom (čl. 177).

Primjećujemo da se ova razlika posebno stvara kod krivičnih djela zlostavljanja i iskorištavanja djeteta iz glave XV KZ RS. Objekt zaštite ovih krivičnih djela jeste dijete koje se

³⁰ „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 13/2010, 61/2013 i 68/2020.

³¹ Vidi čl. 123 st. 1 tač. 7 KZ RS.

štititi od svih oblika seksualnog zlostavljanja i iskorišćavanja od strane odraslih, odnosno njegova polna sloboda, odnosno sloboda odlučivanja u sferi polnih odnosa, u pogledu stupanja u polne odnose ili na drugi način zadovoljenju polnog nagona. Napadom na polnu slobodu putem izvršenja ovih krivičnih djela, povređuju se ili ugrožavaju polni moral (posebno putem pornografskih krivičnih djela) i polna čast koja čini bitnu komponentu ljudskog dostojanstva. Polna sloboda znači slobodu odlučivanja lica da li će, kada, gdje, kako, na koji način i s kim stupiti u polne odnose.

Najveći broj ovih krivičnih djela usmjeren je na vršenje obljube ili sa njom izjednačene polne radnje prema djetetu korišćenjem njegove nezrelosti. I ova djela spadaju u seksualni kriminalitet kao ukupnost različitih oblika kontakata polnim organima, ustima, jezikom, prstima ili rukama sa polnim organom, čmarom ili ustima žrtve u cilju zadovoljenja seksualnog nagona incijatora ovog kontakta. Pored toga, moguće je iz ovih motiva ostvariti i kontakt sa polnim organima, ustima ili čmarom žrtve i nekim drugim predmetom. Druga je karakteristika ovih krivičnih djela da se ovi kontakti ostvaruju bez pristanka žrtve, bilo uz njeno aktivno protivljenje i pružanje otpora ili bez njega. No, u praksi se sve češće javljaju slučajevi seksualnih delikata koji su olakšani primjenom lijekova i drugih supstanci s ciljem slamanja otpora žrtve – slučajevi *date rape*.

Cilj propisivanja ovih krivičnih djela jeste dvojake prirode: 1) da se obezbijedi sloboda opredjeljenja djeteta u pogledu stupanja u polne odnose, pri izboru partnera i ostalih uslova saglasno svojim osjećanjima i 2) da se očuvaju prirodni i zdravi polni odnosi između lica različitog pola u skladu sa shvatanjima i osjećanjima koja čine javni moral.

Zaštita polne slobode djeteta od svih oblika polnog zlostavljanja i iskorišćavanja je opravdana, ali je sporno da li krivično pravo treba da interveniše u slučajevima kada se zadovoljavanje polnog nagona ostvaruje dobrovoljno uz uzajamnu saglasnost partnera samo zato što se time vrijeđa polni moral koji je inače ambivalentan, promjenljiv i relativan. Zato postoje velike razlike u zakonskim rješenjima pojedinih država u pogledu broja i vrsta inkriminacija kojima se štiti polni moral, pa čak postoji i tendencija u pravcu smanjenja broja i vrste krivičnih djela ove vrste.³²

Dijete je posebno zaštićeno u pogledu polne slobode, kao i u pogledu polnog iskorišćavanja od punoljetnih lica. Kažnjiva je svaka (pa i dobrovoljna) obluba ili sa njom izjednačena polna radnja sa djetetom (licem koje je mlađe od petnaest godina). Neka krivična djela dobijaju kvalifikovani oblik ako su izvršena prema djetetu.

Zakonik poznaje poseban osnov isključenja krivičnog djela ove vrste ako između učinioca djela i djeteta (pasivnog subjekta) ne postoji „značajnija“ razlika u njihovoj duševnoj i tjelesnoj zrelosti.

Upravo ova krivična djela otvaraju problem dvojnog određivanja pojma djeteta u krivičnopravnom smislu, jednog kao učinioca krivičnog djela a drugog kao oštećenog ili žrtve krivičnog djela. Tako većina ovih dijela neće postojati u slučaju ako se vrše dobrovoljno između lica koja su punoljetna. To je opravdano jer se obezbjeđuje sloboda opredjeljenja u pogledu stupanja u polne odnose, pri izboru partnera i ostalih uslova saglasno svojim osjećanjima. Međutim, sporno je da li je opravdano starosnu dob zasnovanu na mogućnosti slobode opredjeljenja odrediti višom granicom od dobi koja se određuje za isključenje krivične odgovornosti. Isključenje krivične odgovornosti, kao što smo rekli, zasnovano je na pretpostavci neuračunljivosti svakog djeteta mlađeg od četrnaest godina. Ovo znači da

³² D. Jovašević, L.J. Mitrović, V. Ikanović, Krivično pravo, Posebni dio, Banja Luka, 2017, str. 62.

za svako dijete starije od četrnaest godina važi opšta pretpostavka uračunljivosti kao i za odrasla lica dok se u slučaju sumnje suprotno ne dokaže. To implicira i mogućnost shvatanja svih radnji i postupaka, a samim tim i opredjeljenja slobodnom voljom za njihovo preduzimanje. Od ovoga je izuzetak kada je zabrana zasnovana na ograničenju starosne dobi koja je propisana drugim zakonom. Porodičnim zakonom³³ maloljetstvo je propisano kao smetnja za zaključenje braka (čl 35 st. 1) jer brak ne može zaključiti lice koje nije navršilo 18 godina. Međutim, zakon propisuje da iz opravdanih razloga sud može u vanparničnom postupku dozvoliti zaključenje braka maloljetniku starijem od 16 godina, ako utvrdi da je to lice tjelesno i duševno sposobno za vršenje prava i dužnosti koje proizlaze iz braka (čl. 35 st. 2). Znači tjelesna i duševna sposobnost je ovdje ključna za dozvolu stupanja u brak, a samim tim i polne odnose koji su njegov cilj. U skladu sa tim Zakonik prihvata ovu dobnu granicu kod krivičnog djela vanbračna zajednica s djetetom (čl. 184) gdje se pojam djeteta određuje kao lice mlađe od šesnaest godina. Posmatrajući problem na ovaj način uočavamo da se starosna dob djeteta vezuje za njegove fizičke i psihičke sposobnosti. Slijedom toga dolazimo do zaključka da se ta sposobnost ne može razdvajati i određivati različito prema tome da li je dijete učinilac krivičnog djela ili je njegova žrtva. Smatramo da je za shvatanje radnji i posljedica krivičnog djela potreban znatno veći intelektualni, psihički i voljni kapacitet nego za stupanje u dobrovoljne polne odnose ili preduzimanje sličnih radnji koje inače decenijama ranije nisu bile sankcionisane krivičnim zakonodavstvom. Zato se postavlja pitanje na čemu je zakonodavac zasnovao ovakav dvojni stav da maloljetnika pod strožim uslovima podvrgava krivičnom gonjenju a pod značajno blažim „štititi“ od određenih radnji koje propisuje kao krivično djelo nezavisno od njegove volje. O tome je odgovor izostao i u postupku donošenja Zakonika i u njegovoj kasnijoj primjeni. Suvoparni stav sudske prakse rigidno je slijedio zakonsku normu. To proizilazi iz presude Vrhovnog suda Republike Srpske u kojoj se kaže: „Okrivljeni star 57 godina sa dugim životnim iskustvom, visoke inteligencije, životno i starosno dominantan u odnosu na oštećenu koju je poznao od ranije, je pozvao oštećenu u svoju kuću kako bi joj dao obećane stvari, što je oštećena i prihvatila, pa kada ju je pozvao na tavan kuće, ništa ne sluteći, on je izvršio nasilnu obljubu nad njom. Kroz ovu zakonsku odredbu zakon postavlja apsolutnu zabranu bilo kakvih polnih radnji sa djetetom, pa čak i kada su one dobrovoljne i inicirane od strane djeteta jer vršenje obljube ili druge polne radnje sa djetetom može da ima značajne negativne posljedice na kasniji psihofizički razvoj ličnosti, odnosno seksualnosti djeteta (u konkretnom slučaju takva posljedica je već nastupila u vidu negativnog odnosa oštećene prema dječacima), pa se ovakvom koncepcijom krivičnopravne zaštite djeteta želi obezbijediti njegov pravilan razvoj“. (*Presuda Vrhovnog suda Republike Srpske broj 118-0-Kž-07-000 030 od 12. jula 2007. godine*).

Ovoj odluci se teško šta može prigovoriti jer ona slijedi pravilno tumačenje smisla dispozicije krivičnog djela. Međutim zakonodavac ipak pada u kontradikciju kada za kvalifikovani oblik krivičnog djela obljuba s djetetom mlađim od petnaest godina iz čl. 172 st. 3 poseže za pojmom velike nesrazmjere u „zrelosti i uzrastu“ između učinioca i žrtve. Time se uvodi komponenta tjelesne razvijenosti, što uzrast sam po sebi jeste jer se ne može svesti samo na broj godina života, i duševne zrelosti djeteta, što dovodi u pitanje sam koncept postavljanja objektivne starosne dobi od petnaest godina u stavu 1 tog člana.

³³ Porodični zakon, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 17/2023, 27/2024 i 20/2025 - odluka US.

Sudska praksa ovaj zahtjev zakonodavca slijedi ispravno utvrđujući ove elemente: „Radi se o krivičnom djelu kojim se inkriminiše obljava ili druge polne radnje sa djetetom što u suštini predstavlja apsolutnu zabranu bilo kakvih polnih radnji sa djetetom, čak i kada su one dobrovoljne ili čak inicirane od strane djeteta. Vršenje obljuje ili druge polne radnje sa djetetom u fazi potpunog seksualnog mirovanja – neutralnosti kada je izmišljanje događaja sa seksualnom tematikom malo vjerovatno može imati značajne negativne posljedice na kasniji psihofizički razvoj ličnosti, odnosno njegove seksualnosti. Kako između okrivljenog i oštećene, za koju je znao da ju je ujak ranije seksualno iskorišćavao, postoji velika nesrazmjera u zrelosti i uzrastu jer je oštećena uzrasta od 13 godina, sud je pravilno kvalifikovao radnje okrivljenog kao polno nasilje nad djetetom“. (*Presuda Vrhovnog suda Republike Srpske broj 118-0-Kž-08-000 066 od 29. maja 2008. godine*).

Ove dvije odluke najviše sudske instance, stavljene u kontekst dosadašnjeg razmatranja, otvaraju pitanje čime se zakonodavac rukovodio kada je različito u okviru starosne dobi djeteta različito odredio granice kada je dijete krivično neodgovorno i kada se prema njemu vrše određena krivična djela. Očigledno je da se nije vodilo računa o tome da se radi o jedinstvenom ljudskom organizmu koji prolazi kroz određene faze fizičkog i psihičkog razvoja i sazrijevanja. Ove dvije komponente podjednako se ispoljavaju u preduzimanju radnji izvršenja krivičnog djela i u odluci o upuštanju u neke radnje koje bi predstavljale krivično djelo drugog lica prema djetetu, posebno u njegovoj odluci o dobrovoljnom pristanku koja bi zbog prirode stvari isključila postojanje krivičnog djela. One su neodvojive i zato se ne može po objektivnom kriterijumu koji nije zasnovan na drugom zakonskom propisu iz kog se izvodi određena zabrana (blanketna norma) ili ustaljenom i opšteprihvaćenom moralnom i društvenom ponašanju različito određivati starost djeteta koja implicira njegovu neuračunljivost.

6. ZAKLJUČAK

Starosna dob maloljetnika koji ne podliježu primjeni krivičnog zakonodavstva posebno je osjetljivo pitanje u današnje vrijeme penalnog populizma i stremljenja za što širim krivičnopравnim zahvatom. Stiče se utisak da društvo svoju nemoć da razriješi probleme u vaspitanju i usmjeravanju djece želi da prikrije strožim zakonodavstvom, pa poseže za krivičnopравnom prinudom i kada to ni jednim naučnim argumentom nije moguće opravdati. U tom smislu su neopravdana stremljenja ka snižavanju decenijski ustaljene dobne granice od četrnaest godina koja isključuje primjenu krivičnog zakonodavstva na lica koja su od toga mlađa. S druge strane slijepo slijeđenje neoliberalnog koncepta na talasima agresivnog feminizma i drugih sumnjivih vrijednosti vodi nekritičkom podizanju starosne granice kod djece koja su oštećena ili žrtve krivičnih djela. Ovdje se iste postavke duševnog razvoja na kojima je potrebno odrediti krivičnopравni pojam djeteta u krivičnom djelu različito tumače. Dihotomija koja je prisutna u našem krivičnom zakonodavstvu u određivanju pojma djeteta nije rezultat naučnog promišljanja, posebno medicine i njene discipline psihijatrije ali i sociologije i drugih nauka, već je očigledno proizvod uticaja drugih faktora izvan navedenih nauka i pravne nauke koja to svojim sintetičkim promišljanjem treba da uobliči u konzistentnu zakonsku cjelinu. Zato je potrebno pažljivim pristupom, zasnovanim na multidisciplinarnom sagledavanju oslobođenom populističkih kvazinaučnih teza izvršiti korekciju navedenih zakonskih rješenja. Ovo je potrebno zbog zaštite djece čiju će krivičnopравnu dob odrediti nauka, u skladu sa društvenim i istorijskim okolnostima u kojima se zakon donosi.

7. LITERATURA

- Bačić, F., Bavcon, Lj., Đorđević, M., Kraus, B., Lazarević, Lj., Lutovac, M., &. (1978). *Komentar krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije*. Beograd.
- Castaignede, J.; Pignoux, N. (2010). France, u Dinkel, F.; Grzywa, J.; Horsfield, P.; Pruin, I. (ur.), *Juvenile Justice Systems in Europe: Current Situation and Reform Developments*; Vol. 1 Mönchengladbach, Germany: Forum Verlag Godesberg. Schriften zum Strafvollzug, Jugendstrafrecht und zur Kriminologie., 36 (2).
- Čejović, B. (2006). *Krivično pravo, Opšti deo*. Beograd.
- Dragičević Prtenjača, M., Bezić, R., (2018). *Perspektiva uvođenja doktrine doli incapax u hrvatsko maloljetničko kazneno pravo*, Macedonian Journal for Criminal Law and Criminology.
- Edelbacher, M. (2003). Crime Prevention: A Community Policing Approach, u Lab, S.P.; Das, D.K. (ur.), *International Perspectives on Community Policing and Crime Prevention*, Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Ikanović, V. (2025, April 24-25). *Krivičnopravni položaj djeteta u sukobu sa zakonom u Republici Srpskoj*. Zbornik radova sa 16. međunarodne naučno-stručne konferencije „Djeca i maloljetnici u kaznenom pravu“.
- Jovašević, D., Mitrović, Lj., Ikanović, V. (2017). *Krivično pravo Republike Srpske – Opšti deo*. Banja Luka: Panevropski univerzitet Apeiron.
- Jovašević, D., Mitrović, Lj., Ikanović, V. (2017). *Krivično pravo Republike Srpske – Posebni deo*. Banja Luka: Panevropski univerzitet Apeiron.
- Jovašević D. (2006). *Leksikon krivičnog prava*. Beograd.
- Jovašević, D. (2008). *Izbor vrste i mere kazne u krivičnom postupku*. Banja Luka.
- Jovašević, D. (2002). *Krivično pravo, Opšti deo*. Beograd.
- Stojanović, Z. (2001). *Krivično pravo, Opšti deo*. Beograd.
- Stevanović, Č. Đurđić, V. (2006). *Krivično procesno pravo, Opšti deo*. Niš.
- Srzentić, N. Stajić, A. Lazarević, Lj. (1980). *Krivično pravo SFRJ, Opšti deo*. Beograd.
- Milutinović, M. (1984). *Kriminalna politika*. Beograd.

Internet

- Herceg Pakšić, B. (2024). Kaznenopravni položaj djeteta u sukobu sa zakonom u Republici Hrvatskoj: Temeljni obrisi. Dijete i obitelj u suvremenom društvu, 1 (1), 9-26. <https://doi.org/10.25234/dosd/31499>.

